

***Morile de vânt din Dobrogea. Hedwig Ulrike Rușdea în memoria etnomuzeologiei românești*, Editura „ASTRA Museum”, Sibiu, 2012, 350 p.**

Lucian ROBU*

Domeniul cercetării multidisciplinare a Dobrogei a suscitat un interes aparte, în rândul oamenilor de știință români și străini în secolele al XIX-lea și al XX-lea. Nu este momentul și nici locul redării preocupărilor și contribuțiilor documentare vaste, referitoare la patrimoniul spiritual – istoric al anticei regiuni istorice, ci trebuie doar surprins faptul că volumul supus atenției se integrează întocmai ansamblului investigativ-bibliografic al „temei” etnologia și istoria spațiilor componente dobrogene¹.

Importanța academică imediată a volumului *Morile de vânt din Dobrogea. Hedwig Ulrike Rușdea în memoria etnomuzeologiei românești* se decantează la o primă parcurgere critică a paginilor sale. Tematica, structura, sistematizarea materialului științific, dar mai ales dificultatea elaborării unei asemenea publicații sunt specifice investigației biografice, atunci când contemporanii încearcă să redea fidel, cât mai obiectiv cu putință, imaginea și opera personalității în cauză.

Omul și specialistul care coagulează întreaga formă a volumului este Hedwig Ulrike Rușdea. Născută la Sibiu în anul 1924, H. U. Rușdea optează inițial pentru o carieră total opusă destinului ei de mai târziu. Abandonând studiile de medicină și absolvind cursurile Facultății de Litere a Universității București, în anul 1951, în cadrul Secției de Germanistică², Hedwig U. Rușdea parcurge etape profesionale importante: redactor în cadrul Editurii Consiliului Central al Sindicatelor, ziarist al cotidianul „Neuer Weg” (devenind unul dintre cei mai buni traducători de limbă germană din România), iar în perioada 1958-1962, cercetător în cadrul Institutului de Cercetări al Academiei Române, secția Sibiu. Acumulând o vastă experiență de cercetare și redacțională, aceasta va fi un ajutor substanțial în elaborarea sintezelor de mai târziu.

Anul 1962 marchează intrarea doamnei Rușdea în echipa deja constituită la muzeu, de către dr. Cornel Irimie. Era perioada definită de provocările începuturilor muzeale, caracterizate de investigațiile în teren și deopotrivă de reconstrucțiile de instalații.

Pentru a aduce explicații suplimentare cititorului care ar observa o anume dihotomie între titlu și diversitatea studiilor din volum, trebuie precizat faptul că editorii au accentuat prin titlu, identitatea științifică a multiplelor preocupări ale Hedwigăi Rușdea. Se disting dimensiunile operei sale complexe, studierea *de profundis* a sistemului mulinologic dobrogean, dar și a relațiilor sociale dictate de existența morilor de vânt, în proprietate privată și în comunitățile rurale.

Repunerea în circuitul științific a studiilor definitorii ale reputatului muzeograf sibian comportă o importanță aparte și răspunde unor exigențe ale momentului: este readus astfel, în atenția publicului de specialitate și nu numai, un cumul de studii, articole, rapoarte și însemnări de teren, mare parte inedite, altele apărute în publicațiile muzeului, în urmă cu câteva decenii. Aceste publicații au dobândit în timp, un caracter de raritate, deci fiind de o mai dificilă accesibilitate. Un alt reper important al volumului ține de perspectiva comparativă ce se creează între modelele de cercetare de acum 4 decenii,

* muzeograf, Complexul Național Muzeal ASTRA, Sibiu; e-mail: lucian.robust@muzeulastra.com

¹ A. P. Arbore, *Caracterul etnografic al Dobrogei sudice: Din epoca turcă. până la 1913*, Editura Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1938; A. P. Arbore, *Din etnografia Dobrogei. Așezările bulgarilor-Societatea pentru cercetarea și știința Dobrogei*, Editura Văcărescu, București, 1916; C. Brăiloiu, *Folclor din Dobrogea*, Editura Minerva, București 1978; Teodor T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Editura Tineretului, București, 1962; Paula Popoiu, *Dobrogea, memoria pământului*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2008;

² Denumirea oficială a universității era „C.I. Parhon”.

reunite în paginile articolelor și cele aplicate de specialiștii de astăzi ai muzeului. Se pot contura astfel, într-o proiecție analitică, perspective de investigație etnografică și etnologică, de ieri și de azi.

Personalitatea lui Hedwig Rușdea, om de litere, ca formație jurnalist în cadrul redacției ziarului „Neuer Weg”³ și apoi redevabil etnograf, viziunea sa metodologică și tematică pe termen lung demonstrează o largă capacitate de cuprindere culturală, într-o perioadă istorică (anii '50) extrem de vulnerabilă, în ceea ce privește afirmarea veridicității oricărui „discurs” științific. Aceasta este așadar, o altă dominantă, dar și o misiune îndeplinită a cărții.

Orizontul de cercetare asupra patrimoniului material-tehnic al Dobrogei, just relevat de conținuturile cărții, este foarte complex, insistându-se pe detalii de cultură materială și spirituală. Mai mult decât atât, se remarcă în rapoartele cercetării de teren ale H.U. Rușdea (devenite veritabile repere ale științei etnografice) absența conținutului ideologic ce jalona, în deceniile regimului comunist și publicațiile de profil etnologic.

Volumul se dezvoltă în două direcții, în relație cu specificitatea materialului documentar și a activității de cercetare memorialistică derulate de editori:

1. Prima secțiune, **Lucrări științifice semnate Hedwig Rușdea (în manuscris și publicate)** cumulează eterogen lucrările științifice ale H.U. Rușdea, pe cele publicate (inclusiv pe cele de limbă germană) și pe cele în manuscris, recuperate din arhiva științifică a C.N.M. ASTRA. Amintim aici, selectiv din sumar, câteva texte din repertoriul științific elaborat și propus de editori: *Imagini dobrogene, Morile de vânt din Dobrogea – România, descriere și tipologie, Catalogul morilor de vânt din Muzeul Tehnicii Populare, principii și criterii pentru structurarea sectorului alimentar din Muzeul Tehnicii Populare, Plan tematic pentru organizarea muzeului etnografic în aer liber – Sectorul IV, Mijloace de transport și comunicații Populare, Sistemica ocupațiilor tradiționale; Din experiența Muzeului Tehnicii Populare privind necesitatea și metodologia reconstruirii unor monumente de tehnică populară, ș.a.*

Ineditul studiilor care nu au văzut, până la prezentul tom, lumina tiparului completează suita de articole și contribuții etnografice ale autoarei, din publicațiile de pionierat, ale debutului Muzeului Tehnicii Populare.

Materialele primei părți a volumului, constituindu-se pe baza metodei chestionarului etnografic se concentrează pe relevarea specificului etnografic a unor subzone sau chiar microzone etnografice, utilizând concepte și metodologie analitică specifice studiilor de caz. Nu lipsește nici demersul cercetării de salvare etnografică a unor remanente tehnice și socio-economice, care defineau formele de organizare din habitatul tradițional. Studiul model despre ultimele pive din Podeni, județul Mehedinți rămâne și azi un reper științific definitoriu, o analiză cauzală completă. Se remarcă deopotrivă metoda contextualizării, în dezbateră studiilor de caz.

În mod esențial însă, se disting abordările etnologice, antropologice și deopotrivă istorice sistematice, rezultat al amplelor campanii de cercetare în spațiul istoric și antropic al Dobrogei. Identificarea, cercetarea, demontarea și reconstrucția sistemului mulinologic al Dobrogei istorice, ca și completarea habitatului rural, prin repertorierea și transferul complexului economic-gospodăresc Mahmudia, reprezentativ pentru comunitățile multiculturale și multietnice din Nordul Dobrogei, sunt direcțiile fundamentale care conferă maximă importanță operei muzeografice a Hedwigăi Rușdea.

Alte contribuții etnografico-documentare reunite în această primă parte a cărții, demonstrează maxima implicare și exigențe organizatorice și științifice majore ale echipei de specialiști, din prima

³ „Neuer Weg” (în română „Drum Nou”) a fost un cotidian central de limba germană, finanțat de stat, care a apărut în România în perioada anilor 1949-1992, fiind destinat minorității germane din România.

generație a Muzeului în Aer Liber, aceia care au conturat prima etapă a existenței muzeului⁴. Studiile reputatului specialist sibian evidențiază, în mod sistematic, validitatea argumentelor etnografice care au stat la baza organizării a două sectoare importante din configurația tematică a M.T.P.: *Sectorul Alimentar* și *Sectorul Mijloace de transport și comunicații populare*.

Potențialul de cuprindere și de sinteză al autoarei, precizia și acuratețea detaliului informației (în concordanță deplină cu tipicul chestionarelor etnografice elaborate de Academia Română) se remarcă, în substanța textelor sau a observațiilor de teren.

În sine, chiar rapoartele de cercetare *in situ*, devin material indispensabil, în procesul reconstrucției instalațiilor, în contextul expoziției în aer liber.

2. Cea de a doua secțiune a volumului, **Hedwig Rușdea în memoria etnomuzeologiei românești**, completând informația documentară a primei părți, formează proiecția imaginii omului Hedwig Rușdea, dublată de calitatea de specialist, prin secvențele de memorialistică ale celor care au interacționat profesional și uman cu doamna Rușdea. Ioan Augustin Goia, Mihai Sofronie, Irmgard Sedler, Ilie Moise, Maria Brândan sunt doar câteva dintre numele pe care cititorul le va regăsi în volum. Colegii domniei sale reunesc amintiri ce constituie argumente și informații prețioase, pentru profilul biografic al Hedwigăi Rușdea. Este esențial de remarcat că însemnările și recursul la memorie vin să completeze acele aspecte de viață, pe care arhivele nu ar fi putut să le rețină și să le facă accesibile astăzi.

Cartea cuprinde detaliile tehnice ale morilor, prezente în fișele descriptive ale morilor de vânt, investigate și transferate de către Hedwig Rușdea. La fel de importante sunt graficele care însoțesc descrierile etnografice sau tehnice, completând astfel informația de bază.

Un câștig distinct al lucrării rezidă în prezența fotografiei inedite, ipostazele de teren ale doamnei Rușdea, completându-se cu cele care o surprind în „febra” reconstrucțiilor din muzeu, alături de magistrul Cornel Irimie sau de colegii implicați în aceleași activități.

Un alt atu al volumului derivă tocmai din reușita editorilor, ca prin studiile publicate, ca și prin secvențele memorialistice recuperate să determine dimensiunile academice ale personalității creatoare a Hedwigăi Rușdea. Considerăm importantă și dimensiunea actualității preocupărilor etnografului sibian, mai ales că, într-o perspectivă comparativă, rezultatele științifice ale H. Rușdea nu au fost până astăzi infirmate, reafirmandu-și, în contextul punerii lor în circuitul academic, valabilitatea perenă.

⁴Ghidul Muzeului Tehnicii Populare, (coord.) Cornel Irimie, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1974, pp. 3-24.